

III ЭТАП XXX РЭСПУБЛІКАНСКАЙ АЛІМПІЯДЫ
ПА ВУЧЭБНЫХ ПРАДМЕТАХ «БЕЛАРУСКАЯ МОВА» I
«БЕЛАРУСКАЯ ЛІТАРАТУРА»

КОМПЛЕКСНАЯ РАБОТА ПА БЕЛАРУСКАЙ МОВЕ I ЛІТАРАТУРЫ

Студзень, 2014 г.

ДАВЕДКІ

11 клас

Варыянт I

Заданні	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Усяго
Балы	5	4	6	5	5	5	5	6	6	3	50

Заданне 1

ПРАВІЛЬНЫЯ АДКАЗЫ:

Словазлучэнне	Вымаўленне прыназоўніка без
1) змайстраваў без клею	[б'ас]
2) размаўлялі без жартаў	[б'аж]
3) напісаў без чарнавіка	[б'эм]
4) лячэнне без болю	[б'аз]
5) убачыў без бінокля	[б'эз]

Заданне 2

ПРАВІЛЬНЫЯ АДКАЗЫ:

Значэнне фразеалагізма	Фразеалагізм
1) 'паступаць нядобрасумленна, ашукваць, хітраваць, падманваць'	<i>абуваць у лапці</i>
2) 'вельмі недарэчна і нетактоўна'	<i>(ляпнуць) як лапцем (лапцямі) па цымбалах; як лапцем па балоце</i>
3) 'гібець у беднасці, галечы, быць адсталым, некультурным'	<i>сёрбаць (есці) лапцем боршч</i>
4) 'гаварыць абы-што, выдумваць'	<i>плесці кашалі з лапцямі; плесці лапці; званіць у разбіты лапаць</i>

Заданне 3

ПРЫКЛАДНЫ ВАРЫЯНТ ПЕРАКЛАДУ:

Не пытаючыся ў Настасі, Дар'я ўзяла яе шклянку і падставіла пад самавар, што (які) адліваў (пераліваўся) меддзю (з медным адлівам), – вялікі, купецкі, старой работы, на выгнутых ножках. З крапа ўдарыў тугі і роўны струмень – кіпенню, значыць, яшчэ хапае (удосталь, даволі), – і патрывожаны самавар тоненька засоп. Дар'я наліла Сіме і дабавіла (дадала) сабе. Аддыхаўшыся, уцёршы (абцёршы) кропелькі поту, пайшлі па новым крузе, пакрэхтваючы (пакрэхтваючы), дзьмучы ў сподкі, асцярожна сёрбаючы выцягнутымі вуснамі (губамі) (Паводле В. Распуціна).

Заданне 4

Засуха, псеўданавука, пашкодзіць, траісты, выспацца.

Зыходнае слова (нулявая ступень)	1-я ступень	2-я ступень	3-я ступень
<i>сухі</i>	<i>сушыць</i>	<i>засушыць</i>	<i>засуха (3)</i>
<i>вучыць</i>	<i>навучыць</i>	<i>навучаць</i>	<i>навука (3)</i>
<i>шкода</i>	<i>шкодзіць</i>	<i>пашкодзіць (2)</i>	
<i>тры</i>	<i>трое</i>	<i>траісты (2)</i>	
<i>спаць</i>	<i>выспацца (1)</i>		

Заданне 5

- 1) Тарнада, сірока, івасі, пенальці;
- 2) дажджлівы, сакавіты, буланы, вяртлявы;
- 3) сам, ніхто, кожны, мой;
- 4) сустракацца, абувацца, цалавацца, абдымацца;
- 5) мясячна, радасна, дзіўна, светла.

КАМЕНТАРЫЙ:

1. У першым радзе лішнія слова *івасі*, таму што яно адносіцца да назоўнікаў жаночага роду: прымысловая *рыба* (род такіх назоўнікаў вызначаецца па агульным слове, дамінанце). Усе астатнія словы – назоўнікі мужчынскага роду (нязменныя неадусаўлёныя агульныя назоўнікі, род якіх вызначаецца па агульным слове: *тарнада* мужчынскага роду, таму што ўраган, *сірока* – таму што вецер, пенальці – удар)).

2. У другім радзе лішнім з’яўляецца прыметнік *буланы*, бо ад яго не ўтвараецца ніякіх формаў ступеней параўнання, а ад усіх астатніх прыметнікаў у радзе можна ўтварыць складаныя формы вышэйшай і найвышэйшай ступеней параўнання: *самы дажджлівы, больш сакавіты* і інш.

3. У прапанаваным радзе лішні займеннік *ніхто*, таму што ён не мае катэгорый роду і ліку.

4. У чацвёртым радзе лішнім з’яўляецца слова *абувацца*, таму што мае значэнне “дзеянне ўтворана суб’ектам і накіравана на яго” (“самога сябе”), а ўсе астатнія дзеясловы абазначаюць дзеянне, утворанае двума суб’ектамі і ўзаемна накіраванае на іх (“адзін аднаго”).

5. У пятым радзе лішнія слова *мясячна*, таму што з’яўляецца прэдыкатыўным прыслоўем, а ўсе астатнія словы могуць быць граматычнымі амонімамі: выступаць як прэдыкатыўныя і якасныя прыслоўі.

Заданне 6

1. творчасць (<i>Ван Гог</i>)	<i>Ван Гога</i>
2. сумаваць па (<i>Дзмітрый Шастаковіч</i>)	<i>Дзмітрыю Шастаковічу</i>
3. падзякаваць (<i>Уладзімір Басалыга</i>)	<i>Уладзіміру Басалыгу</i>
4. вынайдзены (<i>Ігнат Дамейка</i>)	<i>Ігнатам Дамейкам</i>
5. падараваць (<i>Ліля Давідовіч</i>)	<i>Лілі Давідовіч</i>

Заданне 7

1) Як паведамлілі ў Рэспубліканскім гідраметэацэнтры, тэмпература паветра ўначы складзе мінус чатыры–адзінаццаць градусаў, пры праясненнях – *да мінус дванаццаць–пятнаццаць*.

2) Базыль не верыў сваім вачам: дзядуля *расправіўся над* самым дужым лясным зверам, нібы з якім-небудзь лядашчым зайцам!

3) «След нагі на пясочку» — гэта ж з песень беларускіх, *уласцівы для народнай песні вобраз*.

4) У кожным раёне Беларусі ёсць *характэрныя гэтым мясцінам* прозвішчы, у якіх закадзіравана, закансервавана наша гістарычная памяць.

5) «*Загадчык*» *кастром* даглядаў вогнішча са смакам, умела, то даводзячы да вялікага полымя, то абкурваючы ўсіх сінім дымком ад знарок накіданых сырых яловых лапак.

ПРАВІЛЬНЫЯ АДКАЗЫ:

У 1-м сказе: *да мінус дванаццаці–пятнаццаці* (пры абазначэнні тэмпературы наяўнасць гэтага слова не ўплывае на склон лічэбніка).

У 2-м сказе: *расправіўся са зверам* (расправіцца з кім-чым, **НЕ** над кім).

У 3-м сказе: *уласцівы песні вобраз* (уласцівы каму-чаму, **НЕ** для каго-чаго).

У 4-м сказе: *характэрныя для гэтых мясцін* (характэрны для каго-чаго, **НЕ** каму-чаму).

У 5-м сказе: «*загадчык*» *кастра* (загадчык чаго, **НЕ** чым).

Заданне 8

ПРАВІЛЬНЫЯ АДКАЗЫ:

№	Назва твора	Аўтар твора
I	“Мая Бесядзь”	Аркадзь Куляшоў
II	“Бондар”	Змітрок Бядуля
III	“Непаўторная вясна” (як варыянт – “Трывожнае шчасце”)	Іван Шамякін

Заданне 9

ПРАВІЛЬНЫЯ АДКАЗЫ: 1-Г, 2-В, 3-Е, 4-Д, 5-Б, 6-А.

Заданне 10

1) *Элегія* – верш, у якім выяўляецца смутак, жаль з прычыны грамадскай несправядлівасці або асабістага няшчасця.

2) Першымі ў творчасці А. Разанава з’яўляюцца ^{вершаклад} *пункціры* – невялікія (часцей 4–6 радкоў) лірычныя мініяцюры, сфакусаваныя на перадачы адной думкі, фіксацыі аднаго пачуцця.

3) Ніжэйпрыведзены верш М. Багдановіча напісаны ў форме *трыялета*.

Ты быў, як месяц, адзінокі:
Самотна жыў, самотна ўмёр.
Хоць свет і людны, і шырокі, –
Ты быў, як месяц, адзінокі.
Красу, і светласць, і прастор
Шукаў – і, ад усіх далёкі,
Ты быў, як месяц, адзінокі:
Самотна жыў, самотна ўмёр.

